

POZNÁVÁME SVŮJ REGION

Zámek Osová, který byl původně vodní tvrzí.

Foto: Archiv obce

Současný pohled na zámek připravený k rekonstrukci.

Foto: Alois Koukola

OSOVÁ

Krajinu ve které žijem a kterou již od dětství – byť nevědomky – velice citlivě vnímáme, krajinu, která tvoří základní prvek naší identity, mnohdy považujeme za prostou, obyčejnou a pro mnohé nezajímavou. Na příkladu blízké, za železničním náspem a bohatou zelení ukryté Osové si ukážeme, jaká pestrá historie je skryta za zdmi zdejšího chátrajícího zámku, v kolika stavebních slozích byl přestavován a jaký nádherný krajinnářský komplex lze spatřit v jeho nejbližším okolí.

Patří do něho kdysi nádherný anglický park a soustava rybníků, které jsou charakteristickou dominantou krajiny dodnes. Rybníční soustava napájená z lesů kolem Svaté hory se rozprostírá až ke Křižanovu. Celé toto skvostné místo doplňuje nejen barokní sýpka na návrší (540 m.n.m.), dominující celému okolí, ale i lipové aleje lemující silnice do O. Bítýšky a Březí. Je možné bez nadsázky, ale s trochou závistí říci, že to muselo být příjemné zastavení „putujících“, neboť toto panské sídlo se shlukem obytných stavení a hospodářských budov, propletených silničkami z okolních vesnic, tvořilo (a snad i bude tvořit) regionální venkovské centrum navazující na feudální minulost spojenou se jmény několika staromoravských rodů.

Stručná historie

Původní hrad na ostrůvku, obklopeném vodami rybníka, založili páni z Ronova, pravděpodobně na přelomu 13. a 14. století. Prokazatelně je zmiňován až v roce 1348. Jeho významným vlastníkem byl i moravský markrabě Jan Jindřich, který jej koupil roku 1373. Během markraběcích válek na počátku 15. století byl na jeho příkaz pobořen. Tyto války se významnou měrou zapsaly i do historie našeho města. Paradoxně i jim vděčíme za **udělení plných městských práv v roce 1408** panem Lackem z Kravař, za pomoc Bítešanů **markraběti Joštovi** při dobývání hradu Náměšti. (Jaká nečekaná souvislost a proto budiž i tento článek skromným příspěvkem k začínajícím oslavám **600 let** statutu města). Vlastníci se střídali až v roce 1529 přišli zámožní Pernštejnové, pro které, při jejich rozsáhlém majetku, neměla tvrz velký význam. A tak ji zanedbanou kupuje v roce 1552 Jan Polcar jako „tvrz pustou“. Polcarové ji obnovili a přestavěli v **renesančním slohu** a od roku 1577 je objekt označován jako **zámek**. V roce 1638, v období kruté třicetileté války, zámek vyhořel a byl jen provizorně opraven. Definitivní přestavbu, již v **barokním slohu**, uskutečnila po roce 1710 Kateřina z Walldorfu.

V roce 1797 koupili zámek **Haugwitzové** a osada se tak stala součástí náměštského panství. Poslední stavební úpravy provedli majitelé po roce 1830. Poslední Haugwitzové odešli ze zámku v roce 1945. Jako občanům německé národnosti jim byl na základě „Benešových dekretů“ celý majetek zkonfiskován. Zámek s parkem, přílehlými budovami a zelinářskou zahradou zůstal majetkem národního pozemkového fondu. Sýpka s přílehlým lesíkem i škrobárna byly převedeny na Hospodářské družstvo Velká Bíteš. Družstevnímu lihovaru připadly deputátní budovy ve dvoře, Správě lesů kancelářské budovy, byt ředitele, stáje a garáže.

Po roce 1945 trávili na zámku dovolenou příslušníci Sboru národní bezpečnosti z Brna se svými rodinami. V té době mohli využívat nádherný anglický park, ve kterém byly pořádány taneční zábavy ještě na počátku šedesátých let. O park, skleník i zahradu

se staral zahradník – zaměstnanec JZD Vlkov. Po jeho smrti začaly tyto prostory pustnout. Na zámku byla krátkou dobu umístěna i Rodinná škola, tzv. „knedlofakulta“, která poskytovala děvčatům základní vědomosti a dovednosti nutné při vedení domácnosti. V roce 1965 byl zámek poskytnut Odboru sociálního zabezpečení ONV ve Žďáře nad Sázavou a měl sloužit postiženým dětem, umístěným na zámku v Křižanově. Byl vypracován projekt, ale...? Z dříve honosného zámku se stala ruina, která během porevolučních let několikrát změnila majitele.

Zámek možná vstane z mrtvých

Je velkým štěstím pro zámek a okolí, že do jeho zdánlivě pochmurné budoucnosti svítla naděje. Objekt totiž zakoupila soukromá společnost, jejímž záměrem je na zámku vybudovat **multikulturní centrum**. Její jednatel Ing. Petr Čaněk, kterého Osová oslovila „svým duchem, který z místa vyzařuje“, má jasné představy o jeho budoucnosti:

„V zrestaurovaném zámku a parku by se měly konat výstavy výtvarného umění spojené s tvůrčími dílnami, koncerty alternativní hudby, vše v rámci menšího letního festivalu“. Podle názoru Pavla Polka, předsedy České Händelovy společnosti, by v jedné části mohlo být umístěno i **Händelovo museum**. Haugwitzové – poslední vlastníci zámku, měli totiž k hudbě G. F. Händela vřelý vztah. Hrabě Jindřich Vilém Haugwitz ji hrával a zabýval se jí jako nikdo ve střední Evropě.

Zatím byla ze zámku a přilehlých objektů vyklížena stavební suť, částečně byl vyčištěn i park, okna i dveře jsou zakryta ochrannou fólií. Bylo provedeno kompletní zaměření zámeckého parku a zpracovává se projektová dokumentace na jeho úpravu i na rekonstrukci budovy. Hlavní rekonstrukční i restaurátorské práce, jejichž cena se odhaduje na desítky milionů, začnou letos na jaře. Rekonstrukci by chtěla firma stihnout zhruba do pěti let, v omezené míře by však měl být zámek zpřístupněn i dříve.

Neuvěřitelný zážitek

Když 22. července, v pozdním odpoledni, vyšel hajný pan Horáček na zápraží Osovské hájenky, nevěřil, že ho čeká jeden z největších životních zážitků.

Naproti přes silnici stál velký hasičský vůz a na volném místě před hájenkou „parkoval“ luxusní mercedes. Už už se chystal pokárat parkujícího řidiče a tu náhle šok – před ním stojí „prezidentský“ pár – manželé Havlovi. Prosí ho, zda-li by jim neumožnil odpočinout si po malé dopravní nehodě, ke které došlo nedaleko Osového, v aleji směrem na Bítýšku. S netajenou radostí a překvapením je pozval dovnitř, kde kromě jídla nabídl i pravou moravskou slivovici z Vysočiny, kterou pan prezident znalecky ocenil.

Rozpoutala se neformální živá debata, kde se Horáčkovi, i postupně přicházející „souseedé“ dozvěděli, že Havlovi jedou ze závěrečného koncertu filmového festivalu v Uherském Hradišti, že se zastavili v Brně u hrobu tatínka paní Dagmar, a že také navštívili bývalé letní sídlo rodiny Havlových u Žďárce – zdejšími lidmi zvané „Havlov“. Potom chtěli najet na dálnici u Lhotek, když došlo k menšímu střetu s hasičským vozem. Pan Horáček popisuje „exprezidenta“ jako skromného člověka, zajímavější se o jeho práci, život na vesnici i o myslivost, ochotného pozorně vyslechnout i jeho kritické názory. K budoucnosti „Havlova“ sdělil, že si ponechají pouze hájenku, kterou chtějí opravit a ostatní ponechají státu, potažmo TOS Kuřim.

Václav Havel se také ptal, zda pořádají hony se slavnostním „výřadem“ a jestli by ho p. Horáček nemohl pozvat, protože hony „zbohatlíků“ na zámcích ho moc nezajímají. Vážení čtenáři, není neplánovaná návštěva významné osobnosti určitou symbolikou i příslibem pro lepší budoucnost tohoto bývalého šlechtického sídla i celé osady? Snad při některé z příštích návštěv bývalého pana prezidenta už budou moci společně „poseďt“ v nově opraveném zámku a projít se po jeho upraveném okolí.

Vlastní osada

Osová, do roku 1924 Osové, je dnes místní částí Osové Bítýšky a proto o její stručné historii bylo pojednáno také v říjnovém Zpravodaji. Přesto mi dovoluete citát z Vlastivědy moravské z roku 1900, autorů Tiraye a Zavadila:

„Ves a zámek Osové jest středem jediného panství, které leží celé v okrese. Tvoří o sobě katastrální obec, k níž náleží zámek, dvůr, hospodářská stavení, hospoda a sýpka. Leží skoro severně na rovině ve výši 513 m na silnici z Osové Bítýšky do Tišnova. Jméno zámku s oblibou přetvořované na „Osová“, bylo správně ve středověku „Osové“, podobně jako Vlkové, Hluboké atd.

Po první světové válce je Osová (tak jako dnes) evidovaná jako osada patřící do obce Osová Bítýška, která má 14 domů, ve kterých žije 138 obyvatel (z toho 6 německé národnosti) v 31 rodinách(!). K 1. červnu 2000 žilo v místní části Osová 46 obyvatel – 27 mužů a 19 žen.

Závěrem mi dovoluete, vážení čtenáři, abych i já Vám popřál pevné zdraví v novém roce a obyvatelům Osové i firmě provádějící rekonstrukci zámku – uskutečnění všech záměrů.

Zdroje ze kterých jsem čerpal:

- Tiray, Zavadil: Vlastivěda Moravská, 1900
- Malý: Almanach obce Osová Bítýška a osady Osová, OÚ O. Bítýška, 2000
- Žďárský deník

Alois Koukola

UZÁVĚRKA ČLÁNKŮ ZPRAVODAJE

Mnozí jste si jistě všimli, že s příchodem nového roku jsme změnili tiskárnu. Nyní budeme spolupracovat s tiskárnou sídlící v Brně. Právě s touto změnou souvisí i prodloužená uzávěrka dodávání článků. Na ni jsme Vás upozornili již v minulém čísle. Termíny uzávěrky najdete vždy na stejném místě a to na zadní straně Zpravodaje. Své příspěvky můžete tedy dodávat v pozdějších termínech, např. na měsíc březen je to až do 20. února. Příspěvky můžete zasílat na e-mail: miroslava.ondrouskova@vbites.cz nebo osobně předat na Informačním centru, Masarykovo nám. 5. Podrobnější informace získáte na zmíněném e-mailu nebo na telefonním čísle 566 532 025.

- red -